

האם נתפסו מנהיגי המדינה לפא-ניקה בשלבים הראשונים של המלחמה?

אין ספק כי התקפת הפתע של צבאות ערב הייתה כזו שהמנהיגים המדיניים והצבאיים של ישראל בהלם. אחרי שהגיעו הידיעות המרות הראשונות משדות הקרב והצטיירה תמונה ראשונה של התמוטטות מערכי ההגנה, היו כמה מהמנהיגים שנתקפו בדכאון עמוק וראו את המצב הצבאי מבעד משקפיים שחורות. היו מנהיגים מבוהלים, שלא העריכו נכונה את כוח הבליקמה של צה"ל. חששו

1967: צנחני צה"ל ליד הכוח המערבי

אחד מראי השחורות שהישרה סביבו אורירה קודרת היה דווקא שר הביטחון משה דיין. בימים הראשונים למלחמה, כשהיה ברור לו שכל תחזיותי התבדו ושכל הכרזותיו הצבאיות התגלו כהצהרות נבובות חסרות יסוד, ידע דיין כי עליו, כשר הביטחון וטל האחריות העיקרית, באותם ימים הציע דיין לגולדה לקבל את התפטרותו, הצעה שנדחתה על ידה בתקיף מתוך הכרה כי אחריותו של דיין היא למעשה אחריות כל ממשלתה.

במשך כשבוע ימים נמנע דיין מלהופיע בפומבי. בעיני אלה שבא עמם במגע, צייר תמונה קודרת ביותר של העתיד הצפוי לישראל ולצה"ל. רק אחרי שהגולדה התהפך בשדות הקרב ותחזיותיו השחורות של דיין התבדו, באותה מידה כמו תפיותיו הוורודות הקודמות, החל דיין במסע נמרץ לשיפוץ התדמית הציבורית שלו. בכמה מקרים מצא דיין את עצמו במצב לא נעים כאשר במקור מות שונים בהם ביקר הוסחו כלפיו קריאות גנאי.

היכן ניטשו הקרבות המרים ביותר במהלך המלחמה?

חלק מהקרבות שהתנהלו במהלך המלחמה לא הובאו עד כה כלל לידיעת הציבור, ומוטל עליהם איפול חמור.

מאותם קרבות שכבר ניתן לדווח עליהם, הרי הקרבות הנואשים ביותר עברו על-ידי לוחמי הקוים הראשונים, שאיטו את המעוזים בקו התעלה וברמת הגולן עם תחילת המלחמה. אלה היו ממש קרבות גבורה של מצטים מול רבים, הרצופים סיפורים הירואיים של הקרבה והירוד. נפש מלכד קרבות אלה ניטשו במהלך המלחמה עוד מיספר קרבות מרים ביותר. בחזית הסורית היה תורב הקשה ביותר הקרב על מוצב החרמון. בחזית המצרית, שהיתה גרושה בקרבות טנקים קשים, היו הקרבות המרים ביותר אלה בהם היה צורך להפעיל מלכד השייריון גם את חיליה הרגלים.

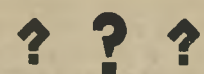
בין אלה ניתן להזכיר את הקרב על מיתחם, החזית הסינית" צפונית לציר הפריצה לגדה המערבית של תעלת סואץ. את הקרב שהתנהל בשבוע האחרון למלחמה בגדה המזרחית של התעלה, נגד כוחות הארמיה השנייה דרומית לאיסמעליה, ואת הקרב על העיר סואץ.

האם יחולקו צל"שים למבצעי מעשי גבורה במלחמה זו?

זוהי כנראה בעיה שטרם הוכרעה. מצד אחד לא ניתן לקטוע את מסורת הצינונים-לשבח שהנהיג צה"ל ואת חלוקת אותות הגבורה למיניהן. אולם אמתי המידה לגבי מעשי גבורה השתנו במלחמה זו כשם שהשתנו בה דברים רבים אחרים. לפי קניימיה בהם חולקו צל"שים ועיטורים בעבר, יהיה צורך להעניק הפעם אלפים רבים של ציונים ואותות. הדבר עלול לגרום ל"אינפלציה" של אותות גבורה, ולהפחית מערך האותות. לא מן הנמנע שיחיה צורך בהקמת ועדה מיוחדת שתקבע אמות מידה חדשות להערכת מעשי גבורה והקרבה.

האם צמח צה"ל במלחמה זו דור חדש של מפקדים בדרגות הביניים?

הרמטכ"ל, באחת מהופעותיו האחרונות, רמו על התור פעה של צמיחת דור חדש של מפקדים ברמות של מפקדי חטיבות, כאלה שהיו מפקדי גדודים לכל היותר במלחמת ששת הימים. בכל מלחמה מתבלטים מספר מפקדים ומגלים את כישוריהם וכישורונותיהם המיוחדים. מלחמת ששת הימים העלתה את קרנם של מפקדי חטיבות כמו שמואל ("גורודיש") גונן, או אברהם ("אלברט") מנדלר ז"ל. שאחרי כך טיפסו במהירות בסולם תפקוד בצה"ל. טבעי רק שגם מלחמה זו הבליתה את כושרם הקרבי של מפקדים רבים ברמה זו. במיוחד בלטו הפעם שלושה מפקדי חטיבות שיריון, אחד בחזית הצפון ושניים בחזית הדרום, שהיו בבחינת תגלית ושלהם מנבאים קידום מהיר לצמרת הסיקודית

מה היה הרכבו של "קבינט המילחמה" שקיבל על עצמו את ההכרעות החשובות בדרג המדיני לגבי מהלכי המלחמה?

זוהי אחת התעלומות שהיתה קיימת עוד לפני המלחמה ושגם המלחמה לא פתרה אותה. מסתבר כי מוסדות כמו ועדת החוץ והביטחון של הכנסת או ועדת השרים לענייני ביטחון, לא היו אלא פקציה וכסות להכרעות

שהתקבלו בחדרי חדרים על-ידי גופים בלתי מוזהים. ועדת החוץ והביטחון של הכנסת היתה כבר מזמן לבדיחה. יושבים בה אנשים הרחוקים מענייני ביטחון והחיים לכל היותר במושגים צבאיים של מלחמת העולם הראשונה. ועדה זו לא היתה אלא הותמת גומי אוטומטית לכל ההחלטות וההכרעות שהתקבלו על-ידי גופים מיסוד תוריים שלאיש אין מושג על הרכבם. היא קיבלה תמיד דיווחים שטחיים לאחר מעשה היא נישאת באחריות לכל המחדלים הבטחוניים והצבאיים בדיוק כמו הדרגים הממשלתיים.

משרי הממשלה עצמם נמנע מידע חיוני ורובם הגדול ידעו פחות על המתרחש מאשר אורח פשוט בעל-קשרים טובים. כל מיני החלטות עליהם נמסר כאלו התקבלו על-ידי הממשלה, לא הובאו מעולם לדיון בממשלה ולרבים משרי הממשלה נדע עליהם רק אחרי פירסומם ברבים.

"הקבינט המצומצם" הוא גוף נזיל, שהרכבו השתנה בהתאם למצבי רוחה של ראש הממשלה גולדה מאיר. היא היתה נוהגת לצרף אליו את אותם שרים להם נטתה חסד בתקופה מסוימת. לפעמים היה יגאל אלון בקבינט זה, ולפעמים גם ישראל גלילי, אולם את ההכרעות החשובות ביותר, שהתקבלו בחדרי חדרים, קיבל ככל הנראה הטריאומויראט הקרבי בהרכב גולדה-דיין-דוד אלעזר. שרים אחרים ויעצים, כמו חיים בר-לב ואהרון יריב, הובאו בסוד הענינים רק אחרי שהיו כבר עובדות מוגמרות.

מה מבשרים השינויים שנערכו ה שבוע במיבנה המטכ"ל, כאשר המטה הכללי הופרד לשני אגפים נפרדים, אגף המטה הכללי ואגף התיכנון, כשראש כל אחד מהם, הוצב אלוף?

למרות שנכונה הטענה כי דובר על תוכנית זאת הדרשים מיספר לפני פרוץ המלחמה, הרי ביצועה של התוכנית השבויה הוא תוצאה ישירה של מה שאירע במלחמה. אגף התיכנון, בראשו הוצב האלוף אברהם ("אבראשה") טמיר — הנחשב כ"גאון איסטרטגי", ושיש לו חלק לא מבוטל בתיכנון ראש-הגשר שהקים צה"ל בגדה המערבית של תעלת סואץ — מיועד למעשה להפקת לקחי המלחמה האחרונה ולבנייתו מחדש של צה"ל על סמך לקחים אלה.

מבחינה מסוימת ניתן לראות בשינוי זה במיבנה המטכ"ל ניתוק מסוים של צה"ל ממסדר הביטחון, שראשיו תבעו בעבר לעצמם את תפקיד התיכנון. פרשנים נוטים לראות בצעד זה הגברת עצמאותו של המטכ"ל והפחתת מישקלו והשפעתו של שר הביטחון על המתרחש בתוככי צה"ל.

מי ניצח במלחמת יום-הכיפורים? מבחינה צבאית נסתיימה המלחמה בתיקו, עם יתרון מה לישראל. מבחינה מדינית ניצחו כו הערבים.

איך נקבע ניצחון צבאי? המטרה של כל מערכה צבאית היא, להשמיד את הכוחות המזוינים של האויב" — על-ידי שירת כוח ההתנגדות שלו.

למרות הישגיהם הראשונים, לא הצליחו הערבים לשבור את כוח ההתנגדות של צה"ל. להיפך, צה"ל התארגן במהרה להדיפת הכוח הפולש.

אולם גם צה"ל לא הצליח, ב־17 ימילחמה (ועוד זמן-מה בדרום, אחרי כניסת הפסקת-האש לתוקפה) לשבור את כוח ההתנגדות של צבאות מצריים וסוריות. יתכן שמטרה זו היתה מושגת אילו נמשכה המלחמה עוד כמה ימים. אך בכל מלחמה במרחב גורם-הזמן הוא קובע. המטרה של צה"ל היא להשיג ניצחון צבאי תוך גבולות הזמן הסביר, הניתן לו בנסיבות הפוליטיות הקיימות. מטרה זו לא הושגה.

ברגע שנפסקו הקרבות, עדיין לא שרר בדרום מצב של התפרקות הצבא המצרי. הצבא המצרי המשיך להילחם, ויש להניח שלא היה נשבר ללא קרבות גדולים נוספים. קנה-המידה המקובל לניצחון בקרב הוא השליטה בשדה הקרב. הצבא שנשאר בשדה הקרב בתום הקרב נחשב למנצח. מבחינה זו נוצר תיקו — המצרים ממשיכים לשלוט בחלק משדה הקרב ממזרח לתעלה, בעוד שצה"ל ממשיך לשלוט בחלק משדה הקרב ממערב לתעלה.

בחזית הצפונית, לעומת זאת, שולט צה"ל בכל שדה הקרב, ואפשר לקבוע שהוא ניצח שם בקרב. אך גם בצפון לא הצליח צה"ל לנצח במערכה, מכיוון שצבא האויב לא הושמד.

איך נקבע ניצחון במלחמה? יש הבדל בין ניצחון בקרב לבין ניצחון במלחמה. היו מיקרים רבים בהיסטוריה שבהם ניצח צד אחד בכל הקרבות, אך הפסיד במלחמה.

לפי ההגדרה הקלאסית של קארל פון קלאוויץ, "המלחמה היא המשך המדיניות באמצעים אחרים". כלומר: המשמעות היחידה של המלחמה היא בכך שהיא משרתת מדיניות מסוימת. כל פעולת-מלחמה אחרת היא בלתי-משמעותית.

מטרת המלחמה היא להשמיד את הכוח המזויני של הצד השני, כדי לכפות עליו את המטרות המדיניות של הצד המנצח. רק לעיתים רחוקות מושגת מטרה זו במלואה, כמו במלחמת העולם השנייה, כאשר כבשו בנות-הברית את כל גרמניה, והגשימו במלואן את מטרות-המלחמה שלהן. לרוב מושגים ניצחונות מוגבלים וחלקיים.

מידת הניצחון נמדדת, איפוא, על-פי יכולת המנצח להגשים את מטרותיו המדיניות.

אין ספק שהערבים לא חלמו ב־6 באוקטובר על ניצחון טוטאלי — כלומר, על השמדת צה"ל והכתבת תנאים

1973: חיילים מצריים מריעים בגדה המזרחית

1973: חיילים סוריים מריעים ברמת-הגולן הכבושה